

S. CAN AKKAYAN

SERİ
SERIE B

CİLT
TOME XXVI

SAYI
FASCICULE 2 1976

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ORMAN FAKÜLTESİ
DERGİSİ

REVUE DE LA FACULTÉ DES SCIENCES FORESTIÈRES
DE L'UNIVERSITÉ D'ISTANBUL

ORMAN YANGINLARINDA ZARAR VE KAYIPLARIN HESAPLANMASI İLE İSTENECEK TAZMİNATIN SAPTANMASI KURALLARI

Y a z a n

Doç. Dr. Ertuğrul ACUN

Orman Hasılatı ve İktisadı Kürsüsü

I — GİRİŞ

Orman varlıklarını en çok tehlikeye uğratan ve büyük zararlara yol açan nedenlerin arasında, kuşkusuz orman yangınları başta gelmektedir. Güney Kutbu dışında kalan kıtalardaki, iklim ve ağaç türü bakımından yangınlara elverişli olan tüm ülkelerde önemli ölçüde maddî kayıplara yol açan orman yangınlarının her zaman görüldüğü bilinmektedir. Özellikle, Türkiye'nin yangın tehlikesiyle yüzyüze kalan Antalya, Muğla ve İzmir Bölge Başmüdürlükleri ile benzer karakterdeki coğrafi koşullar içinde bulunan Akdeniz bölgesi ülkelerinde, orman yangınları sık sık çıkmaktadır. Örneğin, Fransa'da, orman yangınları her yıl onbinlerce hektar ormanı yok ederek büyük zararlar yaparlar. Nitekim, ormancılık literatürüne geçen en büyük orman yangınlarından birisi, Fransa'da 1949 yılında Güney - Batıda Landes ormanlarında oluşmuştur. Bu yangında 53.000 hektar sahil çamı ormanı kısa sürede yanmıştır. O kadar ki, 6.000 ha. büyüklüğündeki bir ormanın 20 dakikada yandığı gözlemlenmiştir (FIRAT, F. 1971, s. 262).

Türkiye'de de, en çoğu 1945 yılına raslamak üzere, her yıl çok sayıda orman yangınları olmakta ve korkunç denebilecek ölçüde zararlar ortaya çıkmaktadır. Gerçekten, yurdumuzda 1940 - 1961 yılları arasında 17.489 tane orman yangınının çıktığı ve yıllık ortalama yangın sayısının 795'e ulaştığı, yanan orman alanının 981.950 hektara ve yıllık ortalamasının 44.634 hektara yükseldiği saptanmış bulunmaktadır (BAŞ, R. 1965, s. 26 - 28). Oysa, bu 22 yıllık süre içinde ağaçlandırılan top-

rak genişliği yalnızca 145.000 hektardır ve yıllık ortalaması 6.600 hektardan ibarettir. Bu duruma göre, her yıl ağaçlandırmalarla değerlendirilen toprakların 7 katına yakın orman varlığı yitirilmektedir. Bu itibarla, orman yangınlarıyla ortaya çıkan büyük zararın gerçek değerini hesaplama yöntemlerini incelemek, gerek yangına neden olanlardan istenecek tazminatın saptanması sırasında, gerekse yangınların ülkemize verdiği zararların gözler önüne serilmesinde yararlı olacaktır.

II — ORMAN YANGINLARIYLA ORTAYA ÇIKAN ZARAR VE KAYIPLAR

A — Zarar ve Kayıpların Hesaplanması ile Tazminatın Saptanmasına İlişkin Uygulamanın Yasal Çerçevesi

Türkiye’de, orman yangınlarındaki zarar ve kayıplar ile tazminatın hesaplanması hususlarında ne şekilde davranılacağı 6831 sayılı Orman Yasası’nda belirlenmiştir ve şöylece özetlenebilir:

Yangının söndürülmesinden sonra sakinme önlemleri almak, bunları uygulamak ve gereken resmî kâğıtları tamamlamak orman idaresine düşen görevlerdendir. Bunların içerisinde en önemlileri, yangın konusunda inceleme yapılması, yangın alanına ait kroki düzenlenmesi ve karar raporu gerçekleştirilmesidir. Aslında, bu görevler Cumhuriyet Savcılarında düşmektedir, Ama, onlar gelinceye kadar, yangın yerindeki en yüksek orman üstü, incelemelere el koyar ve zarar derecesini saptar.

Kasıtlı, dikkatsizlik yada önlemsizlik yüzünden orman yakanlar hakkında Türk Ceza Yasası yargıları uygulanır. Orman kasıtlı yakılırsa, buna ait davaya, ağırceza mahkemesinde bakılır. Suçun kanıtlanması durumunda, Ceza Yasasının 370 nci maddesi gereğince, 5 yıldan aşağı olmamak üzere ceza verilir. Orman yangını, dikkatsizlik ve önlemsizlik nedeniyle oluşmuş ise; bu durumda dava, asliye ceza mahkemesinde görülür ve suçlu, Ceza Yasasının 383 ncü maddesi gereğince 30 aya kadar hapis ve 100 liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılır.

Öte yandan, 6831 sayılı yasanın 112 nci maddesi gereğince, yasada yasak edilen eylemlerin yapılması ile ortaya çıkan zarar için talep yapılırsa ayrıca zararın ödettirilmesine karar verilir. Yine aynı 6831’in 114 ncü maddesi gereğince, yakılan ormanlar için yasada yazılı tazminattan ayrı, hektar başına 2000 TL. üzerinden ağaçlandırma gideri alınması da kararlaştırılır.

B — OGM'nin Değerlendirmelerine Göre Orman Yangınlarındaki Zarar ve Kayıp Miktarlarının İncelenmesi.

Türkiye'de Orman Genel Müdürlüğü (OMG), yangın zarar ve kayıpları tutarı olarak, 1959 yılına kadar yalnızca yanan ağaçların tarife bedellerini dikkate almaktaydı. 1960 yılından itibaren ise, ağaçların piyasa değeri ile ağaçlandırma ve söndürme giderleri toplamı olarak zarar ve kayıpların hesaplanması yoluna gidilmiş bulunmaktadır. İşte bu yeni değerlendirme sistemine göre; OGM'nin en sonucusu 1975 yılında yayınlanan ve 1972 yılına ait verileri içeren İstatistik Albümü verileri ile Tablo - 1'i düzenlemiş bulunuyoruz. Tabloda; yangın sayısı, yangınların süresi ve yanan orman alanı miktarlarının yıllara göre düzensiz bir gelişim gösterdiği görülmektedir. Ayrıca, yanan orman malları ile yangın sayısı, süresi ve alanı arasında bir ilişki gözlemlenmemektedir. Bu saptamalardan daha önemlisi, zarar ve kayıplar tutarı ile yanan orman ve orman malları arasında kesin bir bağlantı kurma olanağının bulunmadığı tablodan anlaşılmaktadır. Bu itibarla, yükselen toptan eşya fiyat indekslerinin etkisinin ötesinde, orman yangınlarındaki malî portenin saptanmasında, yitirilen orman varlığının gerçek değerinin hesaplanamadığı söylenebilir. Üstelik, yanan orman alanı ile ağaçlandırma giderleri arasında da bir ilişki kurulamadığı ortaya çıkmaktadır.

Öte yandan, zarar ve kayıplar tutarı içinde yer alan yangın söndürme giderlerinin çok düşük bir düzeyde kaldığı görülmektedir. Bu durumun, yangını söndürmeye yönelik giderlerin gerçek değerlerinin dikkate alınmaması nedeniyle ortaya çıktığı söylenebilir. Gerçekten, 6831 sayılı Orman Yasası'nın ilgili maddeleri gereğince, yangın yöresindeki köy ve kasabalarda yaşayan ve 18 - 50 yaşları arasındaki erkek nüfus bir ücret almaksızın yangına gitmekle yükümlüdür. Ayrıca, her türlü yangın haberleşmesi ücretsiz yapılır. Bunun yanında, tüm devlet ve belediye araçları yalnızca akaryakıt giderleri OGM'nce karşılanarak yangında kullanılır. Bunlardan başka, askeri birliklerin yangına katılan tüm personeline emekleri karşılığı olarak bir ücret verilmediği gibi, her türlü araç, gereç ve gıdalanmaları askeriyece sağlanır. Bu itibarla, kısaca değindiğimiz ve yangının sosyal maliyetini artıran bu giderler, yangın söndürme giderlerine yansıtılsaydı, gerçek söndürme maliyetinin çok fazla olabileceği söylenebilir.

Tablodan, 1960 - 1972 yılları ağaçlandırma giderlerinin, yanan orman alanına göre ortalama olarak hektar başına 1150 TL. olduğu bulunabilir. Buna karşılık, 1949 - 1951 yılları arasında yapılan bir araştır-

Tablo 1.

ORMAN YANGINLARI İLE ZARAR VE KAYIPLARIN YILLARA GÖRE

Yıllar	Yangın Sayısı	Yangın Süresi (Saat)	Yanan Alan (ha.)	Yanan mallar		Zarar ve kayıplar	
				Yapacak O. (m ³)	Yakacak O. (Kental)	Malların Piyasa Değeri	Ağaçlandırma Giderleri
1960	504	3.080	8.559	161.699	380.659	6.153.221	2.039.574
1961	620	3.928	9.127	51.289	289.366	6.138.293	9.525.816
1962	717	4.624	10.059	184.190	344.913	12.750.117	12.772.817
1963	455	2.187	5.178	60.724	131.265	5.006.845	5.015.452
1964	768	5.553	13.348	171.979	345.473	18.467.085	19.212.379
1965	433	2.730	3.945	45.817	150.678	4.360.169	4.068.799
1966	473	2.673	6.664	77.373	142.486	6.029.887	7.368.451
1967	415	2.972	8.441	95.562	235.717	10.490.079	9.180.639
1968	387	2.958	7.540	192.926	138.459	16.929.891	9.755.322
1969	714	5.368	16.364	201.241	880.780	40.728.354	16.464.949
1970	790	5.556	15.019	178.791	603.218	23.827.563	18.007.731
1971	651	4.244	7.532	107.194	286.046	10.703.850	10.085.299
1972	440	2.807	6.913	149.665	158.280	14.334.742	14.031.217
Toplam	7.367	48.680	118.689	1.678.450	4.087.340	175.980.096	137.528.445
Ortalama	567	3.745	9.130	129.112	314.411	13.536.930	10.579.111
Standart ayrılış	147	1.203	3.709	57.773	216.667	10.106.737	5.339.794

Kaynak: OGM. Ormancılık İstatistik Albümleri (1960-1972 yılları), Ankara. 1963 - 1975.

mada ağaçlandırma giderlerinin ekimde 350 TL/ha ve dikimde 1426 TL/ha olduğu saptanmıştır (PAMAY, B. 1953, s. 76). 1951 yılında sonuçlandırılan bu araştırmadan sonra, 1960 - 1972 yıllarına gelinceye kadar aradan geçen uzun sürede, ülkemizin 2 devalüasyon geçirmesi ile azami derecesine ulaşan fiyat artışlarıyla, ağaçlandırma giderlerinin çok yükselmesi gerekirdi. Gerçekte de, ağaçlandırma maliyetleri, fiyat artışları nedeniyle çok artmıştır. Ama, yangın zarar ve kayıpları tutarına bu gerçek yansıtılmamıştır.

Bu itibarla, orman yangınlarıyla ortaya çıkan zarar ve kayıpların gerçek tutarının OGM kayıtlarına yansımadağı ve bu nedenle de istenen tazminatın, yitirilen orman varlığını karşılayamayacağı söylenebilir.

C — Orman Yangınlarının Neden Olduğu Zarar ve Kayıpların Gerçek Değeri

Orman yangınlarında ortaya çıkan zarar ve kayıplar, yukarıda değindiğimiz hususlardan ibaret değildir. Orman yangınları nedeni ile orman varlığında yitirilen değerlerin gerçek portesini hesaplamak için göz önünde tutulması gerekli olan hususları şöylece gruplandırabiliriz:

- 1) Meşçerenin ağaç servetinde bir azalma olmuştur,
- 2) Arazi değerinde ve ondan yararlanılan miktarında eksilme vardır,
- 3) Yangın söndürme giderleri yapılmıştır,
- 4) Yangın, bitişikteki meşçerelerde de, az yada çok zarara neden olmuştur,
- 5) Yangından sonra işletme plânında çeşitli aksaklıklar olmuş ormanın kuruluşu ve işletmenin normal düzeni bozulmuştur. Ayrıca, yan ürünlerde de önemli ölçüde azalma olmuştur, rüzgâr tahribatı ve hastalıklara elverişli bir ortam oluşmuştur (FIRAT, F. 1971, s. 263),
- 6) Büyük bir orman yangını sözkonusu ise, bu afetin sonunda bölgenin özellikle su düzeni bozulmuş, aşağıda kalan tarım arazileri erozyonla yukarıdan taşınan moloz ve taşlarla dolarak değerinden kaybetmiştir,
- 7) Orman yangınları, ormanın ekosistemini olumsuz yönde etkilemiştir. Bu cümleden olarak, toprağın fiziksel ve kimyasal özellikleri,

yangınla genellikle yarayıssız duruma düşmüştür (ÇEPEL, N. 1975 s. 75 - 92).

Öte yandan, orman yangınlarının söndürülmesi için gereken ve «Yangın Söndürme Giderleri» adı altında toplanan hususları şöyle toparlayabiliriz:

a) Orman yangınları için yangın yükümlülere ile gerektiğinde yararlanılan askeri personelin harcadıkları işgücü yangının sosyal maliyetini artırır,

b) Yangına katılanların ulaşım giderleri bazen çok yüksek düzeye yükselir. Bu giderlerin gerçek çerçevesi söndürme giderlerine yansımalıdır,

c) Yangının söndürülmesine katılan yükümlülere, söndürme işi süresince orman idaresi tarafından parasız ekmek, katık ve sigara verilir. Ayrıca, yangına katılan askerler bir mangadan fazlaysalar, gıdalarının sağlanması birliklerince yapılır. Bu giderlerin de yangın söndürme giderleri içine katılması uygun olacaktır.

d) Yangının söndürülmesinde çalışanların, bu yüzden hasara uğrayan, kişisel eşya ve donatımını orman idaresi karşılar. Askeri birliklerle, hükümet dairelerine ve belediyelere ait olan ve yangından hasara uğrayan araç ve gereçler giderleri de orman örgütünce karşılanır. Bu giderlerin de yangın söndürme maliyetine eklenmesi gerekir.

e) Yangın söndürülürken sakatlananlara, sakatlık derecelerine göre orman idaresince; 500 - 2000 lira, ölenlerin ailelerine 5000 lira verilir. Ayrıca, genel yargılar içinde bu şahısların ya da ailelerinin tazminat isteği ile mahkemeye başvurma hakları saklıdır. Özellikle, ölenler ve sakatlananlar için, yasaca belirlenen tazminatların çok üstünde olan sosyal kayıpların mali portesinin de yangın söndürme giderlerine yansıtılması zorunlu olmalıdır.

f) Yaralanan ve hastalananları iyileştirmek için gereken her türlü giderlerin de söndürme giderleri içinde yer alması yerinde olacaktır.

III — ZARAR VE KAYIPLARIN HESAPLANMASI KURALLARI

Orman işletme ekonomisi kurallarına göre, yangın zararları ve kayıplarının gerçek değerini hesaplamak için uygulanması gereken yöntemlerin neler olduğunu aşağıdaki sıraya göre şöylece gözden geçirebiliriz (FIRAT, F. 1971. s. 191 - 266) :

A — Ağaç Servetinde Ortaya Çıkan Zararın Hesabı

Bilindiği üzere, ağaç servetinin hesaplanmasında meşçerenin yaşı önemli bir rol oynamakta ve meşçerenin kesime olgun yaşa gelip gelmediğine göre durum değişmektedir. Eğer, meşçere aslında kesim yaşına gelmiş ise, yangının ağaç servetinde meydana getirdiği zararı saptamak kolay olmaktadır. Zira, kesime olgun yaştaki meşçerede, bu konuda yapılacak olan; yangından sonra elde edilecek malların satılmasıyla sağlanan kesim değeri ile civarda bulunan ve kesim yaşına gelmiş olan benzer meşçerelerin normal kesim değeri arasındaki farkın hesaplanmasıdır. Ancak, hemen belirtelim ki, yangın çok büyük bir alanda ortaya çıkmış ve yüzbinlerce metreküp yanık orman malları üretilmesi zorunlu olmuşsa, hesaplamalar bu kadar kolay gerçekleşemez. Nitekim, böyle durumlarda zararın saptanması çok daha kritik bir şekil sunmaktadır. Zira, yangın alanındaki malların aynı yıl içinde üretilmesi ve depolara ulaştırılması mümkün olmayabilir ya da elde edilen miktar piyasa talebinin çok üstünde olursa tümünün satılması gerçekleştirilemeyebilir. Ayrıca, ürünlerin gerçek değerlerinin altında bir değerle satışı yapılabilir. Bu durumların aksine olarak, sözkonusu bölgede fazla talep varsa ve fakat sunulan miktar genellikle bundan daha az ise, bu durumda yanan alandan elde edilen ürünler gerçek değerlerinden daha fazla bir fiyatla satılabilir. Bu itibarla, kesim değerini hesaplarken, gayet titiz davranmak ve objektif ölçülerden ayrılmamak ve bu konudaki tüm ayrıntıları dikkate almak gerekir.

Zararın hesaplanmasında karşılaşılan diğer bir şekil ise, yanan meşçerenin henüz kesim yaşına gelmemiş olmasıdır ki, burada iki ayrı durum sözkonusu olmaktadır. Bunlardan 1. ncisi meşçerenin çok genç, örneğin 30 yaşından daha genç olması şeklindedir ve bu durumda zararı hesaplamak için maliyet değerini saptamak yeterlidir. 2. nci durum ise meşçerenin orta yaşlarda, örneğin 30 - 70 yaşlarında olmasıdır ve bu takdirde zarar, meşçere gelecek değerini hesaplayarak bulunur. Ancak, meşçerelerin genç ya da orta yaşlarda bulduklarını kesin bir kıstasla belirlemek için orman işletme ekonomistlerince görüş birliğine varılmış değildir. Zira, her şeyden önce, ağaç türlerine göre bu sınır değişir, bundan başka bir çok etkenlerle de meşçerelerin kesime olgunluk yaşları değişmektedir. Mamafih, çeşitli yazarlar; maliyet değeri ya da kesim değerinin hangi yaşlardaki meşçerelere uygulanacağı konusunda çeşitli önerilerde bulunmaktadırlar. Örneğin, Glaser, Almanya koşullarında; meşçere kesim yaşının 1/3'üne denk gelen yaştan ya da ortalama 10 - 14 cm. çaptan itibaren orta yaşın söz konusu olduğunu ve bu nedenle gelecek

değerinin hesaplanabileceğini belirtmekte ve daha genç meşcerelerde maliyet değerinin hesaplanmasını önermektedir. V. Speigel ise, pazarda satılabilen çaplara ulaşmış meşcerenin orta yaşa geldiğini kabul etmekte ve bu durumda gelecek değerinin söz konusu olduğunu, daha genç olanlarında maliyet değerinin hesaplanmasını doğru bulmaktadır.

Seçme orman meşcerelerinde ise, yangının ağaç servetinde ortaya koyduğu zarar miktarını hesaplamak daha değişik bir şekilde yapılır ve yalnızca kesim değerinden yararlanarak sonuca varılabilir. Zira, bu özellikteki ormanlarda, onların koşulları gereği olarak her zaman bir kesim değeri bulunmaktadır. Ancak, hemen belirtmek gerekir ki, seçme ormanda ortaya çıkan zarar miktarı yalnızca bu hesaplanmış olan kesim değerinden oluşmaz. Ayrıca, çıkan ürünlerin gerçek değeri ile satılması tehlikesi bir yana, bundan çok daha önemli olan husus, ormanın normal meşçere bünyesine sokulması için gerekli olan uzun süre içinde hasıladaki ortaya çıkacak büyük eksilmenin de hesaplamada dikkate alınması zorunludur. Hasıla kaybının saptanması için, normal orman gelirinde oluşacak azalmayı da bu bakımdan hesaplamak gerekmektedir.

Öte yandan, yanan ormanlarda alanın yeniden ağaçlandırılması için yapılacak olan giderlerin yangın zarar - kayıp hesaplarına eklenmesine gerek yoktur. Zira, genç bir meşçere söz konusu ise, ağaç serveti maliyet değeri hesaplanırken aslında ağaçlandırma giderleri de dikkate alınmış bulunmaktadır. Bu yeni kültür giderleri ise, gelecek meşcerenin hesaplarında görülecektir. Buna karşılık, yangından sonra ağaçlama yapmak için alanın temizlenmesi fazladan giderleri gerektireceğinden, bu ayrılıkların yangın zararlarına eklenmesi uygun olacaktır. Eğer yanan meşçere yaşlı ve bu durumda yalnızca kesim değeri zararı belirleyecek ise, ayrıca hektar başına yapılacak kültür gideri değerini de tanzimata eklemek yerinde olur.

B — Toprak Değerinde ve Bundan Yararlanma Miktarında Ortaya Çıkacak Zararın Hesaplanması.

Yangından sonra, genellikle alanın yeniden ağaçlandırılmasına hemen geçilemez. Zira, işletmenin ya da ormancılık örgütünün, ağaçlandırma plânı ve işgücü potansiyeli aynı yılda ağaçlandırma yapmağa olanak tanımayabilir. Hele, büyük bir alan yanımsa; ağaçlandırma için gerekli olacak büyük kapitali ya da milyonlarca fidanı hemen sağlamak çok güçleşir. Bu itibarla, orman toprağı bir süre boş kalacağından, geçecek

süredeki toprak geliri değerinin tazminat miktarına eklenmesi doğru olacaktır. Ayrıca, aynı süre için sözkonusu alana rasgelen idare giderleri de tazminata eklenir. Kuşkusuz, toprak geliri ve idare giderlerinin faizleri ile birlikte bugünkü kapital değerinin bu tazminatın hesaplanmasında dikkate alınması sözkonusudur. Bu görüşlerden yola çıkarak ve yıllık sonlu gelirlerin kapitale dönüştürülmesi formülünden yararlanarak, tazminatta kullanacağımız formülü şöyle yazabiliriz ($B =$ Toprak hasıla değeri, $v =$ İdare giderleri, $V =$ İdare giderleri için gerekli kapital miktarı $= \frac{v}{o,op}$) :

$$k = \frac{(B \cdot o,op + v)(1,op^n - 1)}{o,op \cdot 1,op^n} = \frac{(B + V)(1,op^n - 1)}{1,op^n}$$

Şimdi bir örnek vererek bu formüller yardımıyla zararın hesaplanmasını görelim : Bir orman yangınından sonra toprak 5 yıl boş kalmışsa işletmenin toprak gelirinden 5 yıl yoksun kalması ile bu süre içinde bu boş alana rasgelen idare giderleri payından ileri gelen zarar miktarı şu şekilde hesaplanacaktır :

$$\text{Burada: } k = \frac{(B \cdot o,op)(1,op^n - 1)}{o,op \cdot 1,op^n} \text{ formülü kullanılabilir.}$$

Söz konusu toprağın bir hektarının değeri 3000.— TL., idare giderlerinin payı hektar başına 10.— TL., faiz yüzdesi %4 ise, V No.lu faiz hesapları tablosu yardımıyla (FIRAT, F. — MİRABOĞLU, M. 1969, s. 106 - 122) :

$$\frac{(3000 \times 0,04 + 10)(1,04^5 - 1)}{0,04 \times 1,04^5} = (120 + 10)(4,452) = 578,76 \text{ TL.}$$

olarak hesaplanmış olur.

Aynı sonuca; yukarıdaki formülün kısaltılmışı olan ikinci formülle de ulaşılabilir ki formül :

$k = \frac{(B + V)(1,op^n - 1)}{1,op^n}$ şeklindedir. Bu durumda formül kitabını kullanarak, hektarın toprak değerine ve idare giderleri kapital değerine göre, I ve II No. lu faiz hesapları tablosu yardımıyla ;

$$\frac{\left(3000 + \frac{10}{0,04}\right)(1,04^5 - 1)}{1,04^5} = \frac{(3000 + 250)(1,04^5 - 1)}{1,04^5} = 3250 \times 0,217 \times 0,822 = 579,91 \text{ TL. Görüldüğü üzere, aynı sonuçlara varılmıştır.}$$

Bu konuda bir diğer önemli nokta; yanan alanlardaki toprağın verim gücünün eksilmesiyle ortaya çıkan zararın hesaplanmasındaki güçlüğüdür. Uygulamada, yangın görmüş ve görmemiş iki benzer meşçerenin toprak hasıla değerleri arasındaki ayrılığı bularak bu zarar miktarı hesaplanabilir. Ancak, her iki meşçere toprak hasıla değerinin olumlu bir sonuç vermesi durumunda bu hesaplamaya başvurulabilir.

C — Yangın Söndürme Giderlerinin Hesaplanması.

Orman yangınının; şiddetine, çeşidine, kapladığı alanın büyüklüğüne ve ormanın özelliklerine... v.b.g. diğer faktörlere bağlı kalarak değişebilen yangın söndürme giderleri, zarar miktarına eklenirler. Yangının söndürülmesi için işletmenin yaptığı her türlü giderin zarar hesabına katılması gerekmektedir. Bundan başka, II nci bölümün C kesiminde açıkladığımız ve halen yangın giderlerine yansıtılmayan tüm giderlerin parasal karşılığının da hesaplamada dikkate alınması gerekir.

D — Bitişikteki Meşçerelerde Ortaya Çıkan Zararın Hesaplanması.

Yangın gören meşçerelerin normal kapalılığının bozulması hatta meşçerenin birer direk yığını haline gelmesi ve daha önemlisi tüm yangın artıklarının hızla kaldırılmasından sonra alanın çıplak hale gelmesi, bitişikteki meşçerelerin rüzgâr etkilerine karşı korunmasız kalmaları, ağaç gövdelerine güneş çarpması, toprak kalitesinin bozulması gibi nedenlerle ortaya çıkan meşçere değer gelişmesindeki gerilemelerden ileri gelen zararlar sözkonusu olurlar.

Bu zararlar, yangın gören meşçereyi, normal gelişmesini sürdüren meşçerelerle kıyaslayarak hesaplanır. Eğer buna olanak bulunmazsa, zararı kestirmek yoluna başvurulur.

E — İşletme Plânındaki Aksaklıklar ve Yan Ürünlerdeki Azalmalar Nedeniyle Ortaya Çıkan Zararın Hesaplanması.

Yangın ile ormanın işletme plânı alt - üst olur. Üretim, satış, ağaçlandırma, koruma... v.b.g. işlerin orman yangınının büyüklüğü oranında değiştirilmesi gerekir. Kuşkusuz bu yeni durum, plân değişmesi nedeniyle bir takım hesapta olmayan yeni giderler ve zararlar çıkarır. Örneğin, işletme yanık ürünlerinin de eklenmesiyle, piyasa isteniminden daha çok ürün satışa sunulacağından fiyatlarda önemli ölçüde düşme olabilir.

Bunlardan başka, ormanın yan ürünlerinde ortaya çıkacak eksilmenin de, yıllık ya da periyodik olmasına göre hesaplanarak zarara eklenmesi gerekir. Ayrıca, eğer tüm orman gelirinde de bir eksilme görülecekse, buradan ileri gelecek zararın da hesaplanması ve tazminata katılması yerinde olacaktır.

F — Orman Dışında Ortaya Çıkan Zararın Hesaplanması.

Bilindiği üzere, orman yangınları, yalnızca ormanları eksiltmek ve yıkık bırakmakla kalmaz. Aynı zamanda, civardaki tarım toprağını, mer'aları ve yerleşme merkezlerini; bir yandan su erozyonunun taşıdığı moloz ve taşlarla tehdit eder, öte yandan da sel felâketleri ile karşı karşıya bırakır. Ayrıca, büyük orman yangınları ile ortaya çıkan ve ormansızlığın doğurduğu diğer her türlü zararlar orman içinde ve dışında yaşayanları etkisi altına alır.

İşte bu türden olan, orman içinde ve dışında ortaya çıkacak zararların da hesaplanması ile tazminatın buna göre saptanması daha doğru olacaktır. Ancak, ülkemizde bu zararların bugün için objektif bir şekilde hesaplanması çok güçtür.

IV — YANGINA NEDEN OLANLARDAN İSTENECEK TAZMİNATIN SAPTANMASI

A — Tazminatın Hukuksal Yönü.

Orman yangınlarında ortaya çıkan zarar ve kayıpların hesaplanmasından sonra, istenecek olan tazminatın saptanması konusu ayrı bir önem taşımaktadır. Zira, yangının suçluları biliniyorsa, onların neden oldukları zarar ve kayıpların kendilerine ödettirilmesi; hakkaniyet temelinde uygun düşer. Aynı zamanda, başka kişilere örnek gösterilmesi açısından da yararlı olacaktır. Bu itibarla, konunun üzerinde durulması gereklidir.

Orman yangınlarıyla ortaya çıkan olağanüstü büyüklükteki zararın ödettirilmesi sorunu içersinde başta «zarar ve haksız eylem» kavramlarının hukuk açısından incelenmesi önem taşımaktadır. Bilindiği gibi, maddi ve manevi olmak üzere iki çeşit zarar sözkonusudur. Konumuzu ilgilendiren maddi zararı, «mal varlığını eksilten zarar» şeklinde tanımlayabiliriz. Öte yandan, maddi bir zarar karşısında sorumlu tutulmak; sözleşme ile ya da haksız eylemle olabilir. Orman yangınlarını ilgilendiren sorumluluk ise, yasanın herkese yüklediği görevlere aykırı davranılması ile ortaya çıkar ki, buna haksız eylem sorumluluğu denebilir.

Haksız eylemin varlığını kabul etmek için gerekli koşullar; 1) Eylemin hukuka aykırı (haksız) olması, 2) Eylemi yapanın kusurlu olması, 3) Eylemin bir zarar doğurması, 4) Eylem ile zarar arasında bir illiyet bağının bulunmasıdır. Özellikle, bu sonuncu koşul, borçlar hukukunun ve ceza hukukunun en zor konularından birisidir. Bu hususta, Alman, Türk/İsviçre hukukunda «uygun illiyet teorisi» genellikle kabul edilmektedir. Bu teoriye göre, ortaya çıkan sonuç, özelliği itibariyle illete uygun olmalıdır ve onun uygun bir sonucu olarak belirmelidir. Başka bir deyişle, illetin bu gibi sonuçları doğurmağa elverişli olup olmadığı dikkate alınır. Ayrıca, kusuru saptama bakımından önemli olan «suçu işleyenin bu sonucu önceden görebilecek durumda olup olmaması» hususu bu konuda öncelik taşımaktadır (TUNÇOMAĞ, K. 1970, s. 290 - 293).

Sözü edilen zararın tümünün ödettirilmesi temeldir (Borçlar Yasası, M. 41). Ancak, kusur derecesi, suçu işleyenin içinde bulunduğu güç durum, zarara uğrayanın zenginliği ve yargıcın takdir hakkı çerçevesi içinde şu hususlar dikkate alınır: Türk/İsviçre borçlar hukukunda «tazminat miktarının saptanmasında kusurun da gözönünde tutulması» kuralına geniş ölçüde yer verilmiştir. Başka bir deyişle, örneğin hafif ihmal ile kasıt hallerinde yargıcın kararlaştıracığı tazminat miktarları aynı olmaz. Ancak, bu uygulama; tazminatın bir ceza olmayıp, uğranılan zararın giderilmesi ve yalnızca zarara uğrayanın durumunun dikkate alınması kuralına aykırıdır. Nitekim, Alman Medeni Yasası bu sözünü ettiğimiz kusur kuralını bırakmıştır. Alman hukukunun bu uygulaması yerindedir. Zira, tazminat aynı zamanda zarar verene uygulanan bir cezalandırma anlamındadır.

Öte yandan, maddi tazminatın indirilmesi de söz konusu olabilir. Bunun gerçekleşme koşulu ise, zarara uğrayanın zarara razı olması ya da zarara uğrayanın ortak kusurudur (TUNÇOMAĞ, K. 1970, s. 294 - 295).

Özellikle, yargıcın istenen tazminatı indirebileceği hususu, orman yangınları için ayrı bir önem kazanmaktadır. Zira, ormanların çok büyük alanları kaplaması, orman yangınlarına engel olabilmek için alınması gerekli önlemler ve yangınlarla savaşın özellikleri nedeniyle ortaya çıkan güçlükler, tazminat miktarını etkileyebilirler. Gerçekten, aşağıda belirteceğimiz üzere, tazminatın indirilmesini gerekli kılan genel koşullar, orman yangınları için de söz konusudurlar :

Zarara uğrayan yan, davranış biçimi ile sözkonusu olayın gerçekleşmesini kolaylaştırabilir. Bundan başka, zarara uğrayan, zarar vere-

nin dikkatini çekmemekle de zararın doğmasını kolaylaştırabilir. Daha önemlisi, zarara uğrayan yanın zararı azaltıcı yöndeki tüm önemleri alması zorunluğu vardır (Borçlar Yasası, M. 42). Görüldüğü üzere, Borçlar Yasasının bu maddesi; Orman Genel Müdürlüğünü, diğer hukukî emirlerin yüklediği görev yükümlülüğünden ayrı olarak, tazminat açısından da sorumlu tutmaktadır. Zira, zarara uğrayanın kusurları varsa, yargıç tazminatı azaltabilir ya da tümüyle ortadan kaldırabilir.

Hemen belirtmek gerekir, zarar verenin kasıtlı davranması, ağır ihmali ya da önlem almaması ile zarar ortaya çıkmışsa, bu durumda zarara uğrayanın kusurlu olup olmadığı dikkate alınmaz. Buna karşılık eylem, sözünü ettiğimiz kusurlu davranışlarla ortaya konmamışsa, yargıç hakkaniyet düşüncesiyle tazminatı indirebilir. Ayrıca, zarar veren kusurlu olmadığı halde, eyleminden sorumlu tutulursa, bu durumda da tazminatı indirmek gerekir (Borçlar Yasası, M. 44). Görüldüğü gibi, yasanın bu maddesi de orman yangınlarına neden olanlardan, idarenin isteyeceği tazminatı geniş ölçüde sınırlandırmıştır. Aynı zamanda, OGM'nin ilgililerine büyük sorumluluk yüklenmektedir.

Tazminatın alınabilmesi için önemli olan bir başka nokta, zararı belgelemenin zarar görene düşmesidir. Ancak, bu husus olanak dışı ise, yargıç olayın olağan gidişini ve zarara uğrayanın aldığı önlemleri dikkate alarak zararı saptar (Borçlar Yasası, M. 42). Orman yangınlarında ise, zararın belgelenmesi Cumhuriyet Savcısına düşmekteyse de, önceden belirttiğimiz gibi, yangın yerindeki en üst ormancı savcı gelinceye kadar bu konudaki gerekli çalışmaları yapmakla yükümlüdür. Bundan başka, orman idaresi mahkemede tazminat isteğinde bulunurken, zarar ve kayıpları belgeleyen raporunu da ilişikte sunar.

Orman yangınlarına neden olanlardan istenecek olan tazminatın hukuksal çerçevesini ele alan bu kesimi bitirmeden önce, para cezalarına da değinmek uygun olacaktır. Önceki kesimlerde açıklamış olduğumuz ve orman yangınına neden olanlar için Türk Ceza Yasası, Medeni Yasa ve 6831 sayılı Orman Yasasının emrettiği para cezaları günümüzün koşullarına göre çok düşük düzeyde kalmaktadır.

Üstelik seçim dönemlerinde, orman yangınları dahil tüm orman suçlarında önemli ölçüde artışlar olmaktadır. Zira, orman suçlarıyla ilgili af yasaları bu dönemlere raslarlar (ÖZDÖNMEZ, M. 1975, s. 2).

Bu nedenle, hapis cezalarının ve düşük düzeydeki para cezalarının orman yangınlarını azaltıcı yöndeki katkılarının fazla olduğu söylene-

mez. Bu itibarla, yangına yol açanların, neden oldukları zarar ve kayıpları ödemelerini gerçekleştirmek; gerek hakkaniyet açısından gerekse yangınların önlenmesindeki yararı nedeniyle en uygun yol olarak görülmektedir. Bunu sağlamak için, yasaların orman idaresine yüklediği yangınları engelleyici önlemlerin alınmasına ve çıkan yangınların hızla bastırılmasına ilişkin görevlerin titizlikle yerine getirilmesi gerekir. Aşağıda bu hususlar kısaca gözden geçirilecektir.

B — Tazminatın Alınabilmesi İçin Gerekli Koşullar.

Orman yangınlarına engel olabilmek için gerekli önlemlerin alınması ve yangın çıktığında hızla yetişerek ateşin söndürülmesi hususları, cezalandırma ve tazminat alınmasından daha etkilidir. Kaldı ki, Türk Ceza Yasasının 230. uncu maddesi, görevini yapmaktan ihmal gösteren, verilen emirleri yapmayan memurlara hapis ve para cezası verilmesini, devletin zarar görmesi durumunda bu cezaların arttırılmasını emretmektedir. Bu nedenle, orman yangınlarına engel olmak için alınması gerekli önlemlerin gerçekleştirilmesi yasal bir zorunluktur. Kuşkusuz, orman yangınlarını etkileyen faktörlerin (ağaç türü, yetiştirme muhiti, meşçere şekli, orman genişliği, mevsim ve hava halleri) yangınların çıkması ve büyümesi bakımından önemi büyüktür (ACATAY, A. 1966, s. 148-151). Bu faktörleri dikkate alarak, yangınlara engel olmak için idari ve teknik yönden bir takım önlemler gerekir. Bunun yanında, yangınların söndürülmesi için savaşılrki, bu hususları iki grupta toparlayabiliriz :

1 — Yangınlara Engel Olacak Önlemler

Yangınları engelleyecek önlemleri teknik ve idari olarak ikiye ayırabiliriz. Teknik önlemler de silvikültürel önlemler ve amenajmana ilişkin önlemler şeklinde iki grupta toplanabilir. İdari önlemler ise, özellikle 6831 sayılı Orman Yasası ile ortaya konan ve 5 yılda tamamlanması emredilen yangın emniyet yolları başta olmak üzere, her türlü yangın ihbar ve haberleşme istasyonları, motorlu ve gezici ekipler kurulması, halkın eğitilmesi... v.b.g. çareleri içerir.

Bu önlemlerin başarıya ulaşabilmesi için, her şeyden önce, yangın çıkma oranının önceden belirlenmesi gerekir. Örneğin, meteorolojik etkenlerden oluşan bir fonksiyon yardımıyla yangın çıkma olasılığını saptamak üzere bir çözüm yolu önerilmektedir (TOKMANOĞLU, T. 1976, s. 7-16). Bunun yanında, yine meteorolojik verilerden yararlan-

nararak yangın alarm durumunu belirleyen araştırmalar yapılmıştır. Örneğin, Manavgat işletmesinde gerçekleştirilen ölçmelerden elde edilen sonuçlara göre, saptanan yangın döneminde; sıcaklık çok yükselmekte, tam bir kuraklık hüküm sürmekte ve N, NE, NW yönünden esen rüzgârlar havadaki bağıl nem oranını düşürmektedir. Buna bağlı olarak ta, toprak üzerindeki yanıcı maddelerin nem içerikleri azaldıklarından yangın olasılığı artmaktadır (BAŞ, R. 1965, s. 84). Aynı şekilde, Fransa'nın Güney - Doğu yöresinde ve ekip çalışması ile gerçekleştirilen bir araştırma da; meteorolojiden yararlanarak, özellikle toprağın su rezervine dayanarak yangın alarm durumunu belirlemektedir. Bu araştırma, bir yerdeki toprağın su bilânçosunu hesaplamayı kolaylaştıran örnek tablolar gerçekleştirmiş ve toprağın su bilânçosu ile rüzgâr şiddetlerine dayanarak yangın alarm başlangıcını belirlemiştir (BORDREVİL, C - LOMBARDO, L. - ORIAUX, A. 1971, s. 119 - 130).

Bu sözünü ettiğimiz araştırmalar gibi, ülkemizin tüm yangın bölgelerinde meteorolojiden yararlanan çalışmalar yapılarak yangın alarm başlangıçlarının saptanması gerekmektedir. Oysa, OGM bu yöntem yerine, geçen yıllarda ıkmiş olan yangınlara ait verilere dayanarak, orman işletmelerinin yangın çıkma olasılığını saptama yoluna gitmiştir. Bu şekilde, yangın alarm durumuna göre 5 gruba ayrılan işletmelerde yangınlarla nasıl savaşılacağı; 1974 yılında ıkarılan, Orman Yangınları ile Savaş Projesinin Düzenlenmesi Esasları adlı ve 2085 sayılı tamimde açıklanmıştır. Kanaatimizce, bu şekilde bir sınıflandırma yetersizdir. Zira, yalnızca geçmiş yıllarda çıkan yangınları temel almakta ve meteorolojiden gerektiği gibi yararlanmamaktadır. Ayrıca, yapılan sınıflandırma hatalıdır. Gerçekten, bu sınıflamada I nci derecede yangın mntıkası olarak yalnızca Bergama, İzmir, Bayındır, Manisa, Gördes, Antalya, Antalya, Finike, Kaş, Manavgat işletmelerinin ayrılması isabetli değildir. Zira, yalnızca İzmir ve Antalya Orman Bölge Başmüdürlüklerine bağlı işletmelerin I nci derece yangın alarm mntıkası olarak ayrıldıklarını görüyoruz. Oysa, Muğla Bölge Başmüdürlüğü, orman yangınları tehlikesine maruz kalma sırasına göre ve her 100.000 ha. ormanda çıkan yangın sayısı ve yanan alan bakımından yapılan sıralamalarda İzmir Bölge Başmüdürlüğünden önde gelmektedir (BAŞ, R. 1964, s. 35-37). Kaldıki, Antalya ile aynı paralelde bulunan, İzmir'den daha güneyde kalan ve Muğlaya bağlı olan Yatağan, Yılanlı, Milas, Fethiye ve Köyceğiz işletmelerinin İzmir Bölge Başmüdürlüğüne bağlı işletmelere kıyasla daha az yangın tehlikesi ile karşı karşıya bulduklarını kabul etmek olanak dışıdır.

Bu nedenle, meteorolojiden yararlanan çalışmalar yaparak yangın çıkmasına engel olucu önlemlerin alınması yanında, daha gerçekçi bir sıralama ile yangın mntıklarının belirtilmesi gerekmektedir. Alınacak her türlü önlemin içersinde, yangın emniyet yollarının tamamlanması yasa emridir. Oysa ki, yasal zorunluğa karşın, «Yurdumuz ormanlarında yangın emniyet yollarının tesisine dair önemli bir faaliyet sarfedilmemiştir» (ÇANAKÇIOĞLU, H. 1970, s. 125).

2 — Orman Yangınlarının Söndürülmesi.

Alınan önlemlere karşın, yine de orman yangınlarının çıkması durumunda, yangının hızla söndürülmesi ile zararın ve kayıpların önüne geçilebilir. Bu açıdan bir kıyaslama yapmak gerekirse, bir orman yangınında yanan ortalama orman alanının ABD'de 11,6 ha; İtalya'da 12,3 ha; Yunanistan'da 14,2 ha; Fransa'da 14,6 ha; Kıbrıs'ta 16,9 ha; Türkiye'de ise 30,3 ha. olduğunu görürüz (BAŞ, R. 1965, s. 40 - 41). Bu sonuç, orman yangınlarının büyümeden söndürülmesi bakımından Türkiye'de başarılı bir uygulama yapılamadığını kanıtlamaktadır. Kuşkusuz, yangınları önleyici yöndeki önlemlerin yeterli olup olmaması da yangınların hızla söndürülmesinde etkilidir. Ama, yangın yerine hızla yetişmek, onu hızla söndürebilmek için en etkili çare olmaktadır. Başka bir deyişle, ormandaki küçük bir ateş, anında bastırılırsa, zaten yangının büyüme olanağı çoğu kez ortadan kalkmaktadır.

Nitekim OGM de, yangınlara azami yetişme süresini I nci derecede yangın mntıklarında 40 dakika, II nci derecedekilerde 1 saat, III ncü derecedekilerde 1,5 saat, IV ncü derecedekilerde 2 saat olarak sınırlamıştır. Ancak, bu sürelerin yeterli olduğu söylenemez. Zira, örneğin I nci derecede alaram yöresinde, çıkmasından 40 dakika sonra ulaşıldığında, çoğu kez yangının söndürülmesi çok güç olan boyutlara ulaştığı görülür. Aslında, Türkiye'nin, orman yangınlarının yanan alan bakımından Dünya'da başta gelmesinin nedenini de burada aramak gerekir.

Bu nedenle, OGM'nin orman yangınlarının söndürülmesi için alınacak önlemlere ilişkin 2010 sayılı ve 12/3/1974 tarihli tamimindeki verilerden, orman yangınlarına yetişme süresinin önemle ele alınmağa başladığı anlaşılmaktadır. Ama, hemen belirtmek gerekir ki, yangında saniyelerin bile önemli olmasına karşın, bu tamimde genellikle saatlerin esas alınması doğru değildir. Sözü edilen tamime eklenen tabloda, orman yangınlarına erişme hızları yüzdelere göre ortaya konmuştur. Bu bilgilerden yararlanarak düzenlediğimiz ve I nci ile II nci Kalkınma Plânı dönemle-

YANGINLARA ERİŞME HIZI YÜZDELERİ

Tablo-2/A

Saatler	1963		1964		1965		1966		1967		1968		1969		1970		A																			
	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%																				
0-1	368	80,9	594	77,3	339	81,7	348	80,3	398	84,2	255	66,0	578	81,0	694	87,8	5																			
1-2	52	11,5	134	17,4	41	9,9	49	11,4	44	9,3	80	20,2	98	13,7	61	7,8																				
2-3	19	4,2	17	2,2	20	4,8	22	5,0	21	4,4	30	8,0	16	2,2	15	1,8																				
3-4	8	1,7	11	1,5	6	1,6	11	2,5	3	0,6	10	3,0	8	1,1	5	0,8																				
4-5	8	1,7	3	0,4	3	0,8	2	0,5	6	1,3	4	1,0	5	0,7	5	0,8																				
5-6	—	—	3	0,4	2	0,4	1	0,3	—	—	4	1,0	7	0,9	3	0,3																				
6-7	—	—	2	0,3	2	0,4	—	—	—	—	1	0,2	—	—	—	—																				
7-8	—	—	1	0,1	—	—	—	—	1	0,2	1	0,2	—	—	3	0,3																				
8-9	—	—	—	—	1	0,2	—	—	—	—	1	0,2	1	0,2	—	—																				
9-10	—	—	1	0,1	1	0,2	—	—	—	—	1	0,2	1	0,2	1	0,1																				
>10	—	—	2	0,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	0,3																				
Toplam	455		768		100		415		100		433		100		473		100		473		100		387		100		714		100		790		100		6	

YANGINLARA ERİŞME HIZI YÜZDELERİ KÜMÜLATİF TOPLAM

Tablo-2/B

0-1	368	80,9	594	77,3	339	81,3	348	80,3	398	84,2	255	66,0	578	81,0	694	87,8	58
0-2	420	92,4	728	94,7	380	91,6	397	91,7	442	93,5	335	86,2	676	94,7	755	95,6	63
0-3	439	96,6	745	96,9	400	96,4	419	96,7	463	97,9	365	94,2	692	96,9	770	97,4	64
0-4	447	98,3	756	98,4	406	98,0	430	99,2	466	98,5	375	97,2	700	93,0	775	98,2	64
0-5	455	100	759	98,8	409	98,8	432	99,7	472	99,8	379	98,2	705	98,2	780	99,0	64
0-6	455	100	762	99,2	411	99,2	433	100	472	99,8	383	99,2	712	99,6	783	99,3	64
0-7	455	100	746	99,5	413	99,6	433	100	472	99,8	384	99,4	712	99,6	783	99,3	64
0-8	455	100	765	99,6	413	99,6	433	109	473	100	385	99,6	712	99,6	786	99,6	65
0-9	455	100	765	99,6	414	99,8	433	100	473	100	386	99,8	713	99,8	786	99,7	65
0-10	455	100	766	99,7	415	100	433	100	473	100	387	100	714	100	787	99,7	65
0->10	455	100	768	100	415	100	433	100	473	100	387	100	714	100	790	100	65

rini içeren Tablo - 2 de, yangınlara erişme yüzdeleri ile bu erişme oranlarının kümülatif toplamları bir araya getirilmiştir. Görüldüğü üzere, yangınlara erişme süreleri yıllara göre değişmekle beraber, 1969 dan itibaren, daha hızlı bir şekilde yangınlara ulaşılabildiği anlaşılmaktadır. Nitekim, 1 saatten daha az sürede yetişilen yangınların oranı 1969 dan itibaren arttığı gibi 2 saatten daha az sürede ulaşılanların oranı da çoğalmaktadır. Ama, çıkmasından 10 saati aşkın süre geçtikten sonra erişilebilen yangınların da bulunması, OGM'nin bu konuda yeterince teçhiz edilmemiş olduğunu kanıtlamaktadır.

V — SONUÇLAR

Çok sayıda orman yangınlarına sahne olan Türkiye'de, bu yüzden her yıl önemli ölçüde orman varlığı yitirilmektedir. Ülkemizin, özellikle, çıkan yangın başına yanan alan bakımından başta gelmesi dikkat çekici olsa gerekir. Buna karşılık, yangınlara neden olanlara verilen para cezaları günümüzün koşullarına göre yetersiz kalmaktadır. Ayrıca, istenecek tazminat miktarı da çok düşük bir düzeydedir. Zira, yangınlarla ortaya çıkan zarar ve kayıplar gerçek değerleri ile yansıtılmamaktadır. Bunun sonucu olarak ta, istenecek tazminat, yitirilen orman varlığına kıyasla çok küçük kalmaktadır.

Bu nedenle, yangının neden olduğu tüm zarar ve kayıpları; orman işletme ekonomisi temellerine uygun olarak ve yapılan giderleri gerçek değerleri ile ele alarak hesaplamak gerekir. Bunun yanında, söndürme işlerinde ücretsiz çalıştırılan işgücü ile para verilmeden kullanılan araç ve gereçlerin sosyal maliyetlerini de hesaplamalarda dikkate almak uygun olacaktır.

Öte yandan, Türk Medeni Yasası ve Borçlar Yasası ile 6831 sayılı Orman Yasası hükümlerine uygun olarak istenecek tazminatın saptanması gerekmektedir. Ancak, kasıtlı olarak, ya da ağır ihmal bulunmadan yangına neden olacıklardan istenecek tazminat miktarı, bu yasaların belirttiğimiz maddeleri ile geniş ölçüde sınırlandırılmış bulunmaktadır. Özellikle, zarar gören tarafın, yangınlara engel olacak önlemleri almaması ve kusurlu görülmesi durumunda, yargıç istenecek tazminatı indirmektedir. Bu nedenle, yangınlara hızla yetişmek başta gelmek üzere, yangınlara engel olucu yöndeki tüm önlemlerin alınması, OGM'nin yasal yükümlülüğü olduğu gibi, aynı zamanda gerçek tazminatın alınabilmesi için de gerekmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Acatay, A.** : 1966. Orman Koruması. İstanbul.
- Baş, R.** : 1965. Türkiye'de orman yangınları problemi ve bazı iklimatik faktörlerin yangınlara etkileri üzerine araştırmalar. İstanbul.
- Bordrevil, C. —
Lombardo, L. —
Oriaux, A.
(Çeviri: ACUN, E.)** : 1971. Akdeniz Bölgesi ormanlarında yangınlara karşı mücadelede meteorolojiden faydalanma. Orman Fakültesi Dergisi, Seri : B, No. 1.
- Çanakçıoğlu, H.** : 1970. Yangın emniyet yolları ve yangın emniyet şartları. Orman Fakültesi Dergisi, Seri: B, No: 1.
- ÇEPEL, N.** : 1975. Orman yangınlarının mikroklima ve toprak özellikleri üzerine yaptığı etkiler. Orman Fakültesi Dergisi, Seri: B, No.: 1.
- Fırat, F.** : 1971. Ormanlık İşletme İktisadı. İstanbul.
- Fırat, F. —
Miraboğlu, M.** : 1969. Orman Kıymetlerinin takdirinde kullanılan formüller ve uygulanmasına ait misaller. İstanbul.
- OGM** : 1963 - 1975. Ormanlık İstatistik Albümleri. (1960 - 1972 yılları) Ankara.
- OGM** : 1974. Orman yangınlarının söndürülmesi için alınacak tedbirleri. Tamim No : 2010.
- OGM** : 1974. Orman yangınlarına karşı savaş projesinin düzenlenmesi esasları. Tamim No : 2085.
- Özdönmez, M.** : 1975. Orman yangınlarının siyasal nedenleri. Milliyet Gazetesi, No: 10.036.
- Pamay, B.** : 1953. Dursunbey - Alaçam orman mıntukasındaki yangın sahalarının ağaçlandırılması imkânları ve buna ait denemeler. Orman Fakültesi Dergisi, Seri: A, No.: 1 - 2.
- Tokmanoğlu, T.** : 1975. Orman yangını çıkma olasılığının bulunması. Orman Fakültesi Dergisi. Seri: B, No: 2.
- Tunçomağ, K.** : 1970. İşletme Hukuku. Cilt - I. İstanbul.